

Дужич Л.*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМИ ЗАСОБАМИ

Забезпечення миру та міжнародної безпеки – основна проблема сучасності. Минув той час, коли держави сподівалися захистити себе тільки шляхом створення власної оборони. Характер сучасної зброї не залишає жодній державі надії забезпечити свою безпеку лише військово-технічними засобами, нарощуванням озброєнь і збройних сил, оскільки не тільки саму ядерну війну, а й гонку озброєння виграти не можна. Стало очевидним, що безпека держав може бути забезпечена за допомогою не військових, а політичних і міжнародно-правових засобів. Шлях до гарантій безпеки кожної окремої держави лежить через всесвітнє зміцнення загальної безпеки. Система міжнародної безпеки становить новий підхід до проблеми забезпечення миру та безпеки на планеті. Роль права міжнародної безпеки у створенні всеосяжної системи миру та безпеки полягає у вирішенні двоєдиного завдання: забезпеченні ефективного функціонування механізму підтримки миру, який світове співтовариство вже має, максимального використання потенціалу, закладеного в діючих нормах, зміцнення існуючого міжнародного правопорядку; виробленні нових міжнародно-правових зобов'язань, принципів, норм.

Основним джерелом, що регламентує міжнародно-правові способи й засоби забезпечення миру, є Статут ООН (гл. I, гл. VI, гл. VII). Підтримувати міжнародний мир і безпеку, вживаючи ефективних колективних заходів, — головна мета Організації Об'єднаних Націй.

Ухвалені в рамках ООН резолюції Генеральної Асамблеї, що містять принципово нові нормативні положення й орієнтовані на конкретизацію приписів Статуту, також можна віднести до категорії джерел права міжнародної безпеки. «Про незастосування сили в міжнародних відносинах і заборону навечно застосування ядерної зброї» (1972 р.), «Визначення агресії» (1974 р.).

Важливе місце в комплексі джерел права міжнародної безпеки посідають взаємопов'язані багатосторонні й двосторонні договори. Вони поділяються на 4 групи:

1. Договори, що стримують гонку ядерних озброєнь у просторовому сенсі: про Антарктику (1959 р.); про нерозповсюдження ядерної зброї (1968 р.); про без'ядерну зону в південній частині Тихого океану (1985 р.) та інші.

2. Договори, що обмежують нарощування озброєнь у кількісному та якісному сенсах: про заборону випробувань ядерної зброї в атмосфері, у космічному просторі та під водою (1963 р.); про всеосяжну заборону випробувань ядерної зброї (1996 р.); Договір між РФ і США про подальше скорочення та обмеження стратегічних наступальних озброєнь (1993р.).

3. Договори, що забороняють виробництво певних видів зброї й зобов'язують їх знищити: Конвенція про заборону розробки, виробництва та застосування хімічної зброї та її знищення (1993 р.), Договір між СРСР і США про ліквідацію їхніх ракет середньої та меншої дальності (1987 р.).

* студент 2 курсу відділення «міжнародні відносини» факультету міжнародних відносин Львівського національного університету

4. Договори, розраховані на запобігання випадковому (несанкціонованому) виникненню війни: Угода про лінії прямого зв'язку між СРСР і США (1963, 1971 рр.) та інші.

Загальна гуманізація міжнародних відносин – явище досить відносне і не заважає воєнно-політичним силам за наявності політичної волі переступити ядерну межу. Розвиток міжнародного права та встановлення правил гри – явище не нове і має підпорядкований до ядерної загрози характер, а тому може розглядатись як спроба мінімізації ризиків, що притаманні ядерному протистоянню і ніяк не вирішує проблему.

Створення переговорних механізмів не є чимось новим. Більше того, за умов відсутності у переговорних механізмів спроможності до адекватного реагування на обставини, що складаються, та здатності до адекватного регулювання міждержавних відносин, цей чинник може відігравати і роль дестабілізуючого фактора.

Таким чином, ядерна зброя виявилась ефективним засобом підтримання стабільності системи міжнародних відносин, що була заснована на основі балансу сил, і буде зберігати своє значення за умов нестабільного міжнародного середовища. Історія засвідчила, що поки у світовій політиці існує силове поле змагань за досягнення власних (інколи не узгоджених з іншими) інтересів суб'єктів міжнародних відносин, доти необхідно буде мати стабілізатор гарантованого принципу дії.